

בהאי. בגין דשמיעה בדבור תליא. ובגין כף אתם שומעים. (ס"א אתם שומעים, דשמיעה בדבור תליא) והא אוקמוה, (שמות כא) ורצע אדניו את אָזְנוֹ בַּמְרִצֵּעַ, בגין דפגים אתרא דאקרי שמיעה, והוא דבור והוא שמיעה.

קור דברים אתם שומעים ותמונה אינכם רואים. מאי ותמונה. פמה דאת אמר (במדבר יב) ותמונת יי' נביט. דבר אחר ותמונה, דא קול פנימאה, דלא הוה מתחזי פלל. זולתי קול, דא קול אחרא דקאמרן. ותמונה, אמאי אקרי הכי. בגין דכל תקוונא דגופא מינייה נפקא.

ואי תימא אחרא אקרי הכי נמי. אין. דהאי אחרא תקוונא דלתתא מינייה נפקא, ובגין כף, ה' עלאה ה' תתאה, ה' עלאה, קול גדול ולא יסף, דלא פסקי מבויעי לעלמין, וכל אינון קולות תמן אשתכחו כד אתייהיבת אורייתא לישראל. וכלא נפקא מההוא קול פנימאה דכלא, בגין דביה תליא מלתא.

האי דאקרי משנה תורה, משה מפיי עצמו אמרן. והא אוקימנא מלה. אמאי הכי. אלא חכמה עלאה, פללא דאורייתא אתקרי, ומנה נפקא כלא, בההוא קול פנימאה. לבתר מתישבא כלא ואתאחד, באתר דאקרי עץ החיים, וביה תליא כלל ופרט, תורה שבכתב ושבעל פה, והוא אקרי תורה ומשנה תורה. בקדמיתא גבורה דלא פסיק, והשתא כלא כחדא. בגין כף הכא באלין עשרת הדברות, פלא רשים בוא"ו, ולא תנאף, ולא תגנוב, ולא תענה, ולא תחמוד, ולא תתאוה, והא אוקמוה.

אמר רבי יוסי, מאי ולא תתאוה, פיון דכתיב

תלויה אלא בזה, משום שמיעה תלויה בדבור, ומשום כף אתם שמעים. (אתם שמעים, שהשמיעה תלויה בדבור) והרי פרשוה, (שמות כא) ורצע אדניו את אָזְנוֹ בַּמְרִצֵּעַ, משום שפגם מקום שנקרא שמיעה, והוא דבור והוא שמיעה.

קור דברים אתם שמעים ותמונה אינכם רואים. מה זה ותמונה? כמו שנקמר (במדבר יב) ותמונת ה' נביט. דבר אחר ותמונה - זה קול פנימי שלא היה נראה פלל. זולתי קול, זה קול אחר שאמרנו. ותמונה, למה נקרא כף? משום שכל תקוון הגוף יוצא ממנה.

ואם תאמר, אחר נקרא גם כף - כן. שזה האחר התקוון שלמטה ממנו יוצא. ומשום זה ה' עליונה ה' תחתונה. ה' עליונה - קול גדול ולא יסף (דברים ה), שלא פוסקים המבויעים לעולמים, וכל אותם קולות נמצאים שם כשנתנה תורה לישראל, והכל יוצא מאותו קול פנימי של הכל, משום שבו תלוי הדבר.

זה שנקרא משנה תורה, משה מפיי עצמו אמר אתם, והרי בארנו את הדבר. למה כף? אלא חכמה עליונה, כלל התורה נקראת, וממנה הכל יוצא באותו קול פנימי. אחר כף הכל מתישב ומתאחד במקום שנקרא עץ החיים, ובו תלוי כלל ופרט, תורה שבכתב ותורה שבעל פה, והוא נקרא תורה ומשנה תורה. בהתחלה גבורה שלא פוסקת, ועכשו הכל כאחד. משום כף כאן באותם עשרת הדברות, הכל רשום בוא"ו, ולא תאנף, ולא תגנוב, ולא תענה, ולא תחמוד, ולא תתאוה, והרי פרשוה.

אמר רבי יוסי, מה זה ולא תתאוה, פיון שכתוב ולא תחמוד,

שְׁהָרִי בְּזֶה מְסַפִּיק? אָמַר לוֹ, אֲשֶׁרִי בְּעֲלֵי הָאֲמַת, חֲמִידָה דְרָגָה אַחַת, תְּאֵנָה דְרָגָה אַחֲרָת. חֲמִידָה - שְׂאֵם יְכוּל, הוּלְף לְקַחַת אֶת שְׁלוֹ מִשּׁוֹם אוֹתָהּ חֲמִידָה שְׁלַקַּח, הוּלְף לַעֲשׂוֹת מַעֲשֵׂה. תְּאֵנָה לֹא פָּךְ, שְׁהָרִי אֶפְלוֹ שְׁלֹא יִקַּח דְרָף לְלַכֵּת אַחֲרֵי זֶה, וְהָרִי פְרִשְׁיָהּ הַחֲבָרִים.

אָמַר לוֹ רַבִּי יוֹסִי, לָמָּה לֹא כְתוּב וְלֹא תִרְצַח, כְּמוֹ הָאֲחֵרִים הַלְלוּ? אָמַר לוֹ, מִשּׁוֹם שֶׁדְרָגַת הַדִּין תְּלוּיָהּ בְּגִבּוּרָה, וְלֹא בְמִקּוֹם הַרְחָמִים, וּמִשּׁוֹם זֶה לֹא כְתוּב וְא"ו בְּלֹא תִרְצַח. וּמִשּׁוֹם שֶׁצְרִיכִים חֲמֵשׁ וַי"ס, הַתּוֹסֵף וְא"ו וְלֹא תִתְאָוֶה, שְׁהָרִי בְּלֹא תִרְצַח לֹא צְרִיף לְשִׁים וְא"ו, וְהַתּוֹסֵף כָּאן.

שָׁמַע רַבִּי פְנַחֵס שֵׁיִשֵׁב אַחֲרָיו וַיִּנְשָׁקוּ. בְּכָה וְחִיף. אָמַר, גּוֹר אֲרִיָּה, אֵין מִי שֵׁיַעֲמַד לְפָנָיִהּ, מִי יְכוּל לַעֲמַד לְפָנָיו וְאָבִיו בְּעוֹלָם. אֲשֶׁרִי חֲלַקְסָם שֶׁל הַצְּדִיקִים, וְאֲשֶׁרִי חֲלַקִי בְּעוֹלָם הַזֶּה וּבְעוֹלָם הַבָּא שְׁזִכְתִּי לָזֶה. עַל זֶה כְּתוּב, (איוב כב) יִרְאוּ צְדִיקִים וַיִּשְׁמְחוּ.

רַבִּי אֶלְעָזָר פֶּתַח וְאָמַר, קָרַב אִתָּהּ וַיִּשְׁמַע וְגו'. בֵּא וּרְאֵה, בְּשַׁעַת שְׁנִתְּנָה תּוֹרָה לְיִשְׂרָאֵל, כָּל הַקּוֹלוֹת גְּמָצָאוּ, וְהַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא יֹשֵׁב עַל הַכֶּסֶּף, וְזֶה מִתּוֹךְ זֶה נִרְאָה, וְדַבּוּר שֶׁל זֶה יֵצֵא מִתּוֹךְ הַעֲלִיּוֹן שֶׁמַּעֲלִיו. וְזֶהוּ סוּד הַפְּתוּב פְּנִים בְּפָנִים דְּבַר ה' עִמָּכֶם בְּהַר מִתּוֹךְ הָאֵשׁ. שְׁדַבּוּר יֵצֵא, וְדַבַּר מִתּוֹךְ אֵשׁ וְשִׁלְהֵבֶת שְׁדַחָה אוֹתוֹ הַחֲוִיצָה בְּדַפֵּק שֶׁל רוּחַ וּמִים שְׁנוֹתָנִים כַּח. שְׂאֵשׁ וְרוּחַ וּמִים מִתּוֹךְ שׁוֹפָר שְׁכוּלָל אֶת כָּלֵם יוֹצְאִים, וַיִּשְׂרָאֵל הַתְּרַחֲקוּ מִדְּחִילוֹ זֶה.

וְלֹא תִחַמּוּד, דְּהָא בְּהָאֵי סָגִי. אָמַר לִיָּהּ, זַפְּאִין אֵינּוֹן מְאָרִי קְשׁוּט. חֲמִידָה חַד דְרָגָא. תְּאֵנָה דְרָגָא אַחֲרָא. חֲמִידָה, דְּאֵי יְכִיל, אֲזִיל לְמִיסַב דִּילִיָּהּ בְּגִין הֵיא חֲמִידָה דְנִקְט, אֲזִיל לְמַעַבְד עוֹבְדָא. תְּאֵנָה, לָאו הֲכִי. דְּהָא אֶפְלוֹ דְלֹא יִנְקוּט אוֹרְחָא לְמַהֲרָא אֶבְתְּרִיָּה, וְהָא אוֹקְמוּהָ חֲבָרִיָּא.

אָמַר לִיָּהּ רַבִּי יוֹסִי, אָמַאי לֹא כְתִיב וְלֹא תִרְצַח, כְּהִנֵּי אַחֲרֵינִי. אָמַר לִיָּהּ בְּגִין דְּדְרָגָא דְדִינָא בְּגִבּוּרָה תְּלִיָּא, וְלֹא בְאַתְר דְרַחֲמֵי, בְּגִין כְּךָ לֹא תִרְצַח לֹא כְתִיב בִּיה וְא"ו. וּבְגִין דְּבַעֲיִין חֲמִשָּׁה וַיִּין אֶתּוֹסֵף וְא"ו וְלֹא תִתְאָוֶה, דְּהָא בְּלֹא תִרְצַח לֹא בְעֵי לְמִשְׁרֵי וְא"ו, וְאֶתּוֹסֵף הֲכָא.

שָׁמַע רַבִּי פְנַחֵס דִּיתִיב אֶבְתְּרִיָּה, וַיִּנְשָׁקִיהּ. בְּכָה וְחִיף. אָמַר גּוֹר אֲרִיָּה, לִית מָאן דְקָאִים קְמִיָּהּ, מָאן יְכִיל לְקַיֵּמָא קְמִיָּהּ וְאָבִיָּהּ בְּעַלְמָא. זַפְּאֵה חוּלְקִיָּהוּן דְּצְדִיקָא, וְזַפְּאֵה חוּלְקִי בְּהָאֵי עַלְמָא, וּבְעַלְמָא דְאַתִּי, דְזַכִּינָא לְהָאֵי. עַל דָּא כְתִיב, (איוב כב) יִרְאוּ צְדִיקִים וַיִּשְׁמְחוּ.

רַבִּי אֶלְעָזָר פֶּתַח וְאָמַר, (דברים ה) קָרַב אִתָּהּ וַיִּשְׁמַע וְגו'. תָּא חֲזִי, בְּשַׁעַת דְּאַתִּיָּבֶת אוֹרִיָּתָא לְיִשְׂרָאֵל, כְּלָהוֹן קוֹלוֹת אֲשַׁתְּכָחוּ. וְקוּדְשָׁא בְרִיף הוּא יְתִיב עַל פּוֹרְסֵיָּא, וְדָא מְגוּ דְדָא אֶתְחַזִּי, וּמְלוּלָא דְדָא נְפִיק מְגוּ עַלְאָה דְעַלְיָה, וְדָא הוּא רָזָא דְכְתִיב, (דברים ה) פְּנִים בְּפָנִים דְּבַר יי' עִמָּכֶם בְּהַר מִתּוֹךְ הָאֵשׁ, דְּמְלוּלָא נְפִיקָא, וּמְלִיל מְגוּ אֲשָׁא וְשִׁלְהוּבָא, דְדַחֵי לִיָּהּ לְבַר, בְּדַפִּיקוּ דְרוּחָא וּמִיָּא, דִּיהֲבִין חִילָא. דְּאֲשָׁא וְרוּחָא וּמִיָּא, מְגוּ שׁוֹפָר, דְּאִיְהוּ כְלִיל לְכָלְהוּ נְפִיק. וַיִּשְׂרָאֵל אֶתְרַחֲקוּ מִדְּחִילוֹ דָּא.

וּבְגִין כְּךָ, וְאַתָּה תְּדַבֵּר אֵלֵינוּ, לֹא בְעֵינָן בְּתוֹקָפָא עֲלָא דְלַעֲיִלָא, אֲלֵא מֵאַתָּה דְנוֹקְבָא וְלֹא יְתִיר, וְאַתָּה תְּדַבֵּר אֵלֵינוּ וְגו'.

אָמַר מִשָּׁה וְדַאי חֲלִשְׁתּוֹן חִילָא דִילִי, חֲלִשְׁתּוֹן חִילָא אַחְרָא, דְאֵלְמֵלֵא לֹא אַתְרַחֲקוּ יִשְׂרָאֵל, וְיִשְׁמַעוֹן כָּל (דף רס"א ע"ב) הֵהִיא מְלָה כַד בְּקַדְמִיתָא, לֹא הָוֵה יְכִיל עֲלֵמָא לְמַהוּי חָרִיב לְבַתָּר, וְאֵינוֹן הָווּ קַיִמִין לְדַרְי דְרִין. דְהָא בְּשַׁעְתָּא קַדְמִיתָא מִיתּוּ. מָאִי טַעְמָא. בְּגִין דְהֵכִי אַצְטְרִיךְ, דְהָא אֵילְנָא דְמוֹתָא גְרִים. לְבַתָּר דְחִיו וְקָמוּ וְקָא סָגוּ, וּבְעָא קַדְשָׁא בְרִיךְ הוּא לֹאֲעֲלָא לֹון לְאֵילְנָא דְחִי, דְקָאִים עַל הֵהוּא אֵילְנָא דְמוֹתָא, בְּגִין לְמַהוּי קַיִמִין לְעֲלָמִין, אַתְרַחֲקוּ וְלֹא בְעוֹן, כְּדִין אַתְחַלֵּשׁ חִילָא דְמִשָּׁה עֲלֵיהוּ, וְאַתְחַלֵּשׁ חִילָא אַחְרָא. אָמַר קַדְשָׁא בְרִיךְ הוּא, אֲנָא בְעֵינָא לְקַיִמָא לְכוּ בְאַתָּר עֲלָא, וְלֹאֲתַדְבַּקָא בְחַיִּים, אַתּוֹן בְּעִיתוֹן אַתָּר דְנוֹקְבָא שְׂרִיא. וּבְגִין כְּךָ, לָךְ אָמֹר לָהֶם וְגו'. כָּל חַד יִהְיֶה לְנוֹקְבִיָּה, וְיִתְיַחַד בֵּיהּ.

וְעַם כָּל דָּא, כִּיּוֹן דִּישְׂרָאֵל לֹא עָבְדוּ, אֲלֵא בְדַחֲלוּ עֲלָא דְהָוֵה עֲלֵיהוּ, לֹא אַתְמַר עֲלֵיהוּ, אֲלֵא מִי יִתֵּן וְהָיָה לְבָבְכֶם זֶה לָהֶם וְגו'. מִכָּאן אֹוּלִיפְנָא, כָּל מָאן דְעָבִיד מְלָה, וְלָבָא וְרַעוּתִיָּה לֹא שׁוּי לְסַטְרָא בִישָׁא, אִף עַל גַּב דְאִיהוּ בִישׁ, הוּאִיל וְלֹא עָבִיד בְּרַעוּתָא, עוֹנֵשָׁא לֹא שְׂרִיא עֲלֵיהּ. וְלֹא כְבֵר נָשׁ אַחְרָא. וְקוּדְשָׁא בְרִיךְ הוּא לֹא דָאִין לִיָּה לְבִישׁ.

וְאַתָּה פַּה עֲמוּד עַמְדִי. (דברים ה) מֵהֶכָּא, אַתְפָּרֵשׁ מִכָּל וְכָל, מְאַתְתִּיָּה, וְאַתְדַּבַּק וְאַסְתַּלַּק בְּאַתָּר אַחְרָא דְדְכוּרָא, וְלֹא בְנוֹקְבָא. זַכָּאָה חוּלְקָא דְמִשָּׁה נְבִיאָה מְהִימְנָא, דְזָכָה לְדַרְגִין עֲלָאִין, מַה דְלֹא זָכָה בַר נָשׁ אַחְרָא לְעֲלָמִין.

וּכְמוֹת כְּךָ, וְאַתָּה תְּדַבֵּר אֵלֵינוּ. לֹא רוֹצִים בְּכַח עֲלִיוֹן שְׁלַמְעֵלָה, אֲלֵא מִמְקוֹם שֶׁל הַנִּקְבָּה וְלֹא יוֹתֵר, וְאַתָּה תְּדַבֵּר אֵלֵינוּ וְגו'. אָמַר מִשָּׁה, וְדַאי חֲלִשְׁתּוֹן אַתְּ כַּחֲ, חֲלִשְׁתּוֹן כַּח אַחֲרֵי, שְׂאֵלְמֵלֵא לֹא הִתְרַחֲקוּ יִשְׂרָאֵל וְיִשְׁמַעוּ כָּל אוֹתוֹ דְבַר כְּמוֹ בְּתַחֲלָה, לֹא הָיָה יְכוֹל הָעוֹלָם לְהִיוֹת חָרִב אַחֲרֵי כְּךָ, וְהֵם הָיוּ קַיִמִים לְדוֹרֵי דוֹרוֹת.

שְׁהָרִי בְּשַׁעְתָּא רַאשׁוֹנָה מִתּוּ. מַה הַטַּעַם? מִשּׁוֹם שֶׁכְּךָ צְרִיךְ, שְׁהָרִי עַץ הַמָּוֶת גָּרַם. אַחֲרֵי שֶׁחִיו וְקָמוּ וְהִתְרַבּוּ וְרָצָה הַקָּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא לְהַכְנִיסָם לְעַץ הַחַיִּים שְׁעוֹמֵד עַל אוֹתוֹ עַץ הַמָּוֶת כְּדִי לְהִיוֹת קַיִמִים לְעוֹלָמִים, הִתְרַחֲקוּ וְלֹא רָצוּ, וְאִזּוּ נִחְלַשׁ כַּח מִשָּׁה עֲלֵיהֶם וְנִחְלַשׁ כַּח אַחֲרֵי. אָמַר הַקָּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, אֲנִי רָצִיתִי לְקַיִם אַתְכֶם בְּמִקוֹם עֲלִיוֹן וְלִהְדַּבֵּק בְּחַיִּים - אַתֶּם רָצִיתֶם מְקוֹם שְׁשֵׁרוּיָה הַנִּקְבָּה, וְלָכֵן לָךְ אָמַר לָהֶם וְגו'. כָּל אַחַד יִלָּךְ לְנִקְבָּה שְׁלוֹ וְיִתְיַחַד עִמָּה.

וְעַם כָּל זֶה, כִּיּוֹן שִׁישְׂרָאֵל לֹא עָשׂוּ אֲלֵא בְּפַחַד עֲלִיוֹן שְׁהָיָה עֲלֵיהֶם, לֹא נֶאֱמַר עֲלֵיהֶם, אֲלֵא מִי יִתֵּן וְהָיָה לְבָבְכֶם זֶה לָהֶם וְגו'. מִכָּאן לְמַדְנֵנוּ, כָּל מִי שְׁעוֹשֶׂה דְבַר, וְלָבוּ וְרָצוֹנוּ לֹא שֵׁם בְּצַד הָרַע, אִף עַל גַּב שֶׁהוּא רַע - הוּאִיל וְלֹא עָשָׂה כְּרָצוֹן, לֹא שׁוֹרָה עֲלָיו עֲנָשׁ, וְלֹא כְאָדָם אַחֲרֵי, וְהַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לֹא דָן אוֹתוֹ לְרַע.

וְאַתָּה פַּה עֲמוּד עַמְדִי. מִכָּאן נִפְרָד מִכָּל וְכָל מְאַשְׁתּוֹ, וְנִדְבַק וְעָלָה בְּמִקוֹם אַחֲרֵי שֶׁל הַזָּכָר, וְלֹא בְּנִקְבָּה. אֲשֶׁרִי חִלְקוּ שֶׁל מִשָּׁה, נְבִיאָה הַאֲמַת, שְׁזָכָה לְדַרְגוֹת עֲלִיוֹנוֹת, מַה שְׁלֹא זָכָה אָדָם אַחֲרֵי לְעוֹלָמִים. וְעַל זֶה

על דא דא כתיב, (קהלת ז) טוב לפני האלהים ימלט ממנה. מאי טוב. דא משה. דכתיב, (שמות ב) פי טוב הוא. ובגין דהוה טב, סליק לדרגא אחרא עלאה. ועל דא כתיב, (שמות א) פי המקום אשר אתה עומד עליו אדמת קדש הוא, עומד עליו דייקא. מאי טעמא. בגין פי טוב הוא, וטוב הוא דכורא.

ואי תימא, דהא אמר רבי יהודה, הא דוד דכתיב ביה טוב, כמה דאת אמר (שמואל א טז) וטוב ראי, אמאי לא הוה יתיר. אמר ליה וטוב ראי כתיב. טוב ראי, דא דאיהו חיזו לאסתפל, הכי הוה דוד. טוב ראי, הוה טוב דאיהו חיזו. ובמשה כתיב טוב הוא ממש, והכא טוב ראי. ועם כל דא, בתרווייהו הוה אחיד, דהא דא בדא אחיד. ומשה לבתר דהוה טב, סליק למהוי גופא איש. (דברים כ"ג) איש האלהים, (במדבר יב) והאיש משה ענו מאד. אמר רבי יהודה, בכל עובדוי, בעי בר נש לשואה לקבליה לקודשא ברין הוא, והא אוקימנא מלה. רבי יהודה לטעמיה, דאמר רבי יהודה, האי מאן דאזיל בארשא, יכוין לתלת מלין, ועילא מנהון צלותא, ואף על גב דצלותא יתיר עלאה מכלא, תרי חברי או תלתא דלעאן במלי דאורייתא. דהא לא מסתפי, בגין דשכינתא (ס"א ועילא מנהון צלותא, ועלאת מכלהו, חבריא במלי דאורייתא. דהא שכינתא) אשתתפא בהדייהו.

(פי הא ד) רבי אלעזר ורבי חייא הוו אזלי בארשא, אמר רבי אלעזר (ס"א חייא) כתיב, (בראשית ג) ויעש יי' אלהים לאדם ולאשתו פתנות עור. וכי עד השתא פשיטי הוו מההוא עור. אין. אלא מאני לבושי יקר הוו. אמר ליה רבי חייא, אי הכי לא אתחזון להו אפילו

כתוב, (קהלת ז) טוב לפני האלהים ימלט ממנה. מה זה טוב? זה משה, שכתוב (שמות ב) פי טוב הוא. ומשום שהיה טוב, עלה לדרגה אחרת עליונה. ועל זה כתוב (שם א) פי המקום אשר אתה עומד עליו אדמת קדש הוא. עומד עליו דוקא. מה הטעם? משום פי טוב הוא, וטוב הוא זכר.

ואם תאמר שהרי אמר רבי יהודה, הרי דוד שכתוב בו טוב, כמו שנאמר (שמואל א טז) וטוב ראי, למה לא היה יתיר? אמר לו, כתוב וטוב ראי. טוב ראי זה שהוא מראה להסתפל, כף היה דוד. טוב ראי - היה טוב שהוא מראה. ובמשה כתוב טוב הוא, ממש, וכאן טוב ראי, ועם כל זה בשניהם היה אחוז, שהרי זה בזה אחוז. ומשה, אחר שהיה טוב, עלה להיות גוף איש. (דברים א) איש האלהים. (במדבר יב) והאיש משה ענו מאד.

אמר רבי יהודה, בכל מעשיו צריך האדם לשים כנגדו את הקדוש-ברוך-הוא, ורחי בארנו את הדבר. רבי יהודה לטעמו. שאמר רבי יהודה, מי שהולך בדרך, כוון לשלשה דברים, ועליון מכלם זו התפלה. ואף על גב שתפלה יותר עליונה מהכל, שני חברים או שלשה שעוסקים בדברי תורה, שהרי לא יפחדו, כי השכינה (ולמעלה מזה תפלה, ועליונה מכלם, חברים בדברי תורה. שהרי השכינה) משתתפת עמם.

(כמו זח ש) רבי אלעזר ורבי חייא היו הולכים בדרך. אמר רבי אלעזר, כתוב (בראשית ג) ויעש ה' אלהים לאדם ולאשתו פתנות עור. וכי עד עכשו מפשטים היו מאותו העור? כן. אלא פלי לבושי כבוד היו. אמר לו רבי